

Iryna Solovei
*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor at the Department of Humanities Education and Tourism
Separated Subdivision of National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine «Berezhany Agrotechnical Institute»*

Соловей І.С.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри гуманітарної освіти і туризму
Відокремленого підрозділу національного університету
біоресурсів і природокористування України
«Бережанський агротехнічний інститут»*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-639-3-50>

**SOCIO-ECONOMIC ANALYSIS OF THE STATE
AND PROSPECTS OF THE TOURISM INDUSTRY
IN UKRAINE UNDER MARTIAL LAW**

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ
ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Туристична сфера є важливим чинником для розвитку регіонів, залучення інвестицій, створення робочих місць та популяризації національної культури. В умовах повномасштабної військової агресії проти України ця індустрія зазнала глибокої кризи. Втрата частини туристичних ресурсів, зниження безпеки пересування, руйнування інфраструктури та вимушене переміщення населення докорінно змінили структуру й напрями розвитку туристичної діяльності.

Попри це, туризм залишається важливим чинником суспільного відновлення, інструментом економічної адаптації і засобом популяризації України у світі. У нових умовах особливого значення набуває внутрішній, воєнний і волонтерський туризм, що виступають не лише економічною, а й соціальною опорою для громад. Незважаючи на втрати та обмеження, він може відігравати роль рушійного чинника відбудови та міжнародного позиціонування держави.

До початку війни Україна демонструвала зростання туристичного потоку та розвиток інфраструктури. У 2021 році кількість внутрішніх подорожей сягнула понад 13 мільйонів, а надходження від туристичного збору зросли на 16 % у порівнянні з 2019 роком. Основними центрами приваблення залишались Київ, Львів, Одеса, Карпати та узбережжя Чорного моря [1].

Після лютого 2022 року обсяги діяльності туристичних компаній різко знизилися, багато закладів було перепрофільовано або зруйновано. Значна частина готельних і рекреаційних закладів була переорієнтована під потреби внутрішньо переміщених осіб або військових. Частина об'єктів зазнала руйнувань, зокрема у Харківській, Запорізькій, Херсонській та Донецькій областях. Втрачено природні туристичні локації на тимчасово окупованих територіях: Олешківські піски, Асканія-Нова, Кінбурнська коса, Джарилгач, побережжя Азовського моря (Генічеськ і Рожеві солоні озера, Кирилівка, Ска-довськ, Бердянськ, Очаків, частково Скіфський курган) [2]. Зовнішній туризм практично зупинився, а внутрішній зберігся лише у відносно безпечних регіонах – на заході та в центрі країни. До того ж, дотепер можна використовувати безпечні туристичні шляхи на Заході України й частково на Півдні, які насичені туристично-рекреаційними об'єктами й можуть стати великою підтримкою державної економіки в сучасних умовах [3]. Там зосереджені відносно безпечні маршрути і збережена інфраструктура, тому спостерігається найбільша концентрація внутрішніх туристів і переселених осіб, які стимулюють розвиток сфери гостинності. Попри загальний спад, деякі сегменти почали демонструвати ознаки адаптації. Активного розвитку набув волонтерський туризм, який об'єднав поїздки з метою гуманітарної допомоги, участі у відбудові або культурних заходах на підтримку армії. Зросла роль малих приватних садиб, зеленого туризму та короткотермінового відпочинку в межах області.

Головними бар'єрами, з якими стикається індустрія туризму в Україні під час війни, є:

- безпекова нестабільність – загроза обстрілів, мінна небезпека, пошкодження доріг, зруйнована інфраструктура;
- суттєве зниження платоспроможності населення, що зменшує попит на туристичні послуги;
- втрати туристичного бізнесу: багато підприємств закрито, частина спеціалістів виїхала за кордон або перекваліфікувалася;
- недостатнє державне фінансування для відновлення об'єктів культурної спадщини та туристичної інфраструктури;
- відсутність єдиної стратегічної концепції відновлення та розвитку туризму, адаптованої до нових реалій.

Попри те, місцеві громади демонструють гнучкість і здатність до самоорганізації. Завдяки підтримці міжнародних партнерів у низці областей реалізуються програми з відновлення зелених маршрутів, розвитку місцевих брендів і поширенню внутрішнього туризму.

Після завершення бойових дій галузь туризму має добрі шанси для відродження, якщо буде використано накопичені напрацювання та підтримку з боку держави і міжнародних партнерів.

Ключові напрями:

- меморіальний та патріотичний туризм – маршрути до місць боротьби, музеї війни, національні маршрути пам'яті;
- екотуризм і зелений туризм, особливо в Карпатах і на заході України, зі збереженням природних ландшафтів;
- культурно-пізнавальний туризм, орієнтований на іноземців, зацікавлених у новому іміджі України, її історії та культурі;
- волонтерський туризм, коли люди поєднують подорож з участю в проєктах з відбудови чи підтримки місцевих спільнот;
- цифровізація галузі – створення інтерактивних туристичних платформ, онлайн-маршрутів, мобільних додатків із інформацією про безпечні маршрути;
- маркетинг і брендинг – просування України як безпечної і змістовної туристичної дестинації.

Війна в Україні завдала потужного удару туристичному сектору, але не знищила його потенціал. Галузь перебуває у фазі трансформації: від масштабного міжнародного бізнесу – до більш локального, адаптивного та соціально включеного.

Зростання внутрішніх туристичних потоків, активність місцевих громад та міжнародна підтримка вже дають сигнали згуртованості. Для ефективного відновлення потрібен системний підхід: стратегія держави, інвестиції, розвиток інфраструктури та цифрових рішень, а також міжнародні партнерства.

Це не просто економічна сфера – туризм може стати символом відновлення, культурної ідентичності та іміджу України у світі.

Література:

1. Державне агентство розвитку туризму України. «Сайт агентства». URL: <https://www.tourism.gov.ua/>
2. Звіт про прямі збитки інфраструктури, непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України, та попередня оцінка потреб України у фінансуванні відновлення. 2022. URL: <https://kse.ua/ua/russia-will-pay/>
3. Кізюн А. Г., Гуцал Л. А., Цуркан І. М. Аналіз розвитку індустрії туризму в Україні в умовах російсько-української війни. Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі. 2023. № 8. С. 79–87. DOI: <https://doi.org/10.32782/tourismhospsee-8-11>